

MONTAŻ SŁOWNO – MUZYCZNY : FRYDERYK CHOPIN – ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ

* Proponowany montaż przeznaczony jest dla uczniów klas IV-VI szkoły podstawowej, gimnazjum a także szkół średnich. Można wykorzystać go na apelach szkolnych lub „wieczornicach”.

Prosimy o uwagę!

♩ Koncert e – moll (III cz. Vivace)

Zapraszamy nauczycieli i uczniów do wysłuchania montażu słowno – muzycznego o sławnym Polaku, jednym z największych muzycznych geniuszy wszystkich czasów.

- **Był romantykiem** ; jego romantyzm przejawia się w sferze uczuć, którymi nasycone są jego utwory, ale treść uczuciowa nigdy nie rozsadza ram architektoniki muzycznej.
- **Był romantykiem** jako kompozytor i jako pianista wirtuoz. Stworzył taki styl gry, który zdominował całą muzykę fortepianową. Po raz pierwszy fortepian stał się instrumentem o nieograniczonych możliwościach kolorystycznych, zdolnym do wyrażania wszelkich odcieni uczuć, poetyckim i heroicznym, śpiewającym i grzmiącym.
- **Był romantykiem** w swej wrażliwości na barwę dźwięku, której nie przeczuwał nikt przed nim, a którą potrafił wydobyć z jednego, a dlań jedyne instrumentu – fortepianu.
- **Był romantykiem** w swych poszukiwaniach najpiękniejszych brzmień, w „eksperymentach” brzmieniowych, które później doprowadziły harmonikę funkcyjną do granic jej możliwości i w swym stosunku do muzyki ludowej, w której duchu tworzył, jako pierwszy i największy ze wszystkich kompozytor narodowy.

Fryderyk Franciszek Chopin

◆ Ojciec Fryderyka, Mikołaj, w młodości opuścił Francję i osiedlił się w Polsce, gdzie poznał i poślubił w 1806 roku Justynę Krzyżanowską. Przyszły kompozytor urodził się w Żelazowej Woli mazowieckiej wsi koło Warszawy. Według rejestrów kościelnych przyszedł na świat 22 lutego 1810r. jednak matka kompozytora utrzymywała, że urodził się on 1 marca. Miał 3 siostry – Ludwikę, Izabelę i Emilię – z którymi spędził szczęśliwe dzieciństwo.

- ◆ Fryderyk od najmłodszych lat przejawiał niezwykle uzdolnienia muzyczne, a ponieważ muzyką zajmowała się cała rodzina, pierwsze fortepianowe próby

kompozytorskie sześciolatniego chłopca przyjęto jako rzecz naturalną. Pierwsze lekcje gry na fortepianie pobierał u matki, okazał się tak obiecującym uczniem, że natychmiast posypały się zaproszenia na występy od znakomitych rodzin warszawskich. Pierwszy duży koncert fortepianowy dał w wieku ośmiu lat.

- ◆ Mały Frycek był cudownym dzieckiem, rysował karykatury, pisał wiersze i bez żadnego przygotowania i ćwiczeń grał na fortepianie. Jednak nie cieszył się dobrym zdrowiem. Ojciec – w nadziei, że świeże powietrze wzmocni jego wątły organizm – wysyłał go każdego lata na wieś, gdzie Fryderyk słuchał wiejskich kapel i notował w pamięci melodie. To tam Chopin zetknął się z lokalnym folklorem Mazowsza, Kujaw, Wielkopolski i Lubelszczyzny, którego wpływy znajdujemy w jego wczesnej twórczości. Gdy ma 12 lat zaczyna brać prywatne lekcje kompozycji u Józefa Ksawerego Elsnera.
- ◆ Fryderyk uczył się m.in. w Liceum Warszawskim, a także w Szkole Głównej Muzyki wchodzącej w skład Uniwersytetu Warszawskiego (Oddział Sztuk Pięknych). W okresie studiów wiele komponuje. Gdy miał 19 lat ukończył Szkołę Główną Muzyki. Józef Elsner (jego nauczyciel kompozycji i kierownik tej szkoły) napisał w swym raporcie: „Chopin Fryderyk, trzecieletni, szczególna zdolność, geniusz muzyczny”.
- ◆ Po studiach odwiedza Wiedeń (gdzie z powodzeniem koncertuje wykonując własne utwory), a także Pragę, Cieplice i Drezno. W sierpniu 1829 r. Wraca do Warszawy i rzuca się w wir życia artystycznego. Jego koncerty, m.in. w Teatrze Narodowym, odbiły się głośnym echem w artystycznym środowisku Warszawy. Przed warszawską publicznością ostatni raz wystąpił 11 października 1830 r. 2 listopada opuszcza Warszawę na zawsze jako w pełni ukształtowany artysta udając się najpierw do Drezna, a następnie do Wiednia. Po krótkim pobycie w Wiedniu wyjeżdża do Paryża.
- ◆ W Paryżu prowadzi ożywioną działalność koncertową i utrzymuje liczne kontakty towarzyskie i zawodowe m.in. z Lisztem, Bellinim, Rossinimi Mendelsohnem – Bartholdym, liczną polską emigracją, wydawcami krytykami muzycznymi.
- ◆ Mając zaledwie 25 lat Chopin poważnie zapada na zdrowiu, lecz nadal wiele podróżuje (m.in. odwiedził Majorkę, Marsylię, Genuę) i koncertuje nie zaniebując również kompozycji. Oprócz licznych zajęć prowadzi działalność dydaktyczną (uczy gry na fortepianie). Dochody uzyskiwane z tej pracy były praktycznie podstawą jego egzystencji.

- ◆ 16 lutego 1848 r. Fryderyk Chopin daje ostatni koncert paryski w sali Pleyela. W tym samym roku odbywa ostatnią podróż koncertową (która trwała 7 miesięcy) po Anglii i Szkocji. Podróż ta ostatecznie wyniszczyła jego zdrowie. Zaprzeszał pracy pedagogicznej i niewiele komponował.

♪ **wysłuchać do końca III cz. Koncertu e – moll.**

♪ na tle następujących utworów proponuje się przeczytanie dalszej części montażu:

- Etiuda c – moll „Rewolucyjna”,
- Fantazja – impromptu cis – moll,
- dowolny Mazurek Chopina,
- Preludium „Deszczowe”.

- ◆ Zmarł 17 października 1849 r. w Paryżu. Cyprian Kamil Norwid w nekrologu zamieszczonym w Dzienniku Polskim napisał: „Rodem Warszawianin, sercem Polak, a talentem świata obywatel”.

- ◆ Ostatnie paryskie mieszkanie polskiego pianisty przy placu Vendôme jesienią 1849 r. pełne było słońca, tego słońca, za którym tak bardzo tęsknił podczas nieudanego pobytu w mglistej i wilgotnej Anglii. Ale słońce już nie mogło pomóc ciężko choremu na nieuleczalną wówczas gruźlicę.

- ◆ W jednym z ostatnich listów do siostry, Ludwiki Jędrzejewiczowej, mieszkającej w Warszawie zapraszał serdecznie swoich bliskich: „Jeżeli możecie, to przyjedźcie. Słaby jestem i żadne doktory mi tak jak Wy nie pomogą”.

- ◆ Niegdyś, przed laty, gdy został postanowiony jego wyjazd za granicę dla doskonalenia muzycznych umiejętności, napisał do przyjaciela: „Myślę, że jadę umrzeć – a jak to przykro musi być umierać gdzie indziej, nie tam, gdzie się żyło. Jakże mi to okropne będzie widzieć, zamiast rodziny, zimnego doktora albo służącego przy łożu śmierci”.

- ◆ Nie sprawdziły się w zupełności te smutne przeczucia. Nie umierał samotnie. Jego siostra Ludwika przyjechała z Polski. Przyjechała również ulubienica Chopina, Solange, córka jego wieloletniej przyjaciółki, George Sand. Pamiętały o nim uwielbiające go uczennice, poczciwe Szkotki, u których niedawno gościł. Zaprzyjaźniona z nim Delfina Potocka, której głosem zawsze się zachwycał, swoim pięknym śpiewem towarzyszyła mu w ostatnich chwilach życia. Odwiedzał go także Norwid, który potem w wierszu napisał:

◆

*(...) Byłem u Ciebie w te dni, Fryderyku!
Którego ręka...dla swojej białości
Alabastrowej – i wzięcia – i szyku –
I chwiejnych dotknięć jak strusiove pióro
Mięszala mi się w oczach z klawiaturą
Z słoniowej kości...
I byłeś jak owa postać, którą
Z marmurów łona, niżli je kuto,
Odejną dłuto
Geniuszu – wiecznego Pigmaliona! (...)*

- ◆ Roman Brandstaetter tak napisał o śmierci Chopina:

*W tę noc
Przyleciały do niego mazowieckie wierzby
Płaczące anioły,
I ukłękły pod ścianą,
Zmawiając chórem żalobną litanie.*

Zaniósł się suchym i duszącym kaszlem.

*Wszyscy wyszli do sąsiedniego pokoju,
Pozostały tylko wierzby klęczące pod ścianą,
I ksiądz,
I śmierć,
Która stąpając na palcach
Szła przez sypialnię.*

*Usiadła u jego wezgłowia,
A on głowę oparł
Na jej miłosiernym, ramieniu (...)*

- ◆ Dwa tygodnie później odbył się uroczysty pogrzeb z kościoła św. Magdaleny do grobu na cmentarzu Père – Lachaise. Pod grudkami ziemi ojczystej, którą wysypano z pucharaka wywiezionego z Warszawy w Zaduszny Dzień 1830 r. spoczęły zwłoki polskiego kompozytora. Przed pogrzebem wyjęto z ciała Chopina serce, żeby je – stosownie do życzenia wyrażonego na łożu śmierci – przywieźć do Warszawy. Potajemnie przewieziono je później wmurowano w filarze nawy kościoła św. Krzyża. Na tablicy marmurowej wyryto słowa ewangelisty: „Gdzie skarb twój, tam i serce twoje”.
- ◆ Jego skarbem zawsze, a szczególnie na obczyźnie, była Polska, jej przyroda, jej dzieje, jej muzyka i pieśni. Przyjaciółka George Sand mówiła o nim, że był bardziej polski niż sama Polska. A o jego polskości taką piękną opinię

wyraził muzyczny krytyk francuski: „Serce jego narodu biło w jego piersi. Nie znamy drugiego muzyka, który by był bardziej patriotą od niego. Jest on Polakiem znacznie więcej niż którykolwiek Francuz był Francuzem, Włoch Włochem lub Niemiec Niemcem. Jest Polakiem, niczym innym tylko Polakiem, a z tego zniszczonego, mordowanego kraju polskiego wyłania się jak nieśmiertelna jego dusza, jego muzyka”. Potwierdził to wielki kompozytor i żarliwy patriota polski Ignacy Paderewski, mówiąc w czasie uroczystości obchodzonej we Lwowie w 1910 roku, w setną rocznicę urodzin Chopina: „On nasz a my Jego, albowiem w nim się objawiła cała nasza zbiorowa dusza”.

- ◆ Genezą niektórych utworów Chopina były ważne wydarzenia w dziejach Polski. Najbardziej znaną „Etiudę c-moll” zwaną „Rewolucyjną”, napisał na wieść o upadku powstania listopadowego. To o niej Robert Schuman powiedział, że są to „armaty ukryte w kwiatach”.
- ◆ Na emigracji przyjaźnił się Chopin z wieloma rodakami, potrzebującym zawsze pomagał materialnie i nigdy dla polskich emigrantów nie żałował swoich, coraz węższych sił. W dniu 16 listopada 1848 roku w Londynie, już bardzo chory, grał publicznie po raz ostatni w życiu na balu zorganizowanym na rzecz przebywających tam weteranów powstania listopadowego.

Artur Oppman tak uwiecznił w poezji znakomite grono emigracyjnych słuchaczy polskich na koncercie Chopina:

*Więc siedli emigranci, by słuchać Chopina.
Polski klub. Na fotelach samych gwiazd elita:
Mickiewicz i Słowacki, księżę Adam, świta,
Ostatnie senatory, posły, jenerały.
Dembiński, Dwernicki,
Ursyn srebrnobiały,
Książdz Jełowicki obok księżnej Wirtemberskiej
I chmurny jak dźwięk jego pieśni ukraińskiej,
Brat ludu, wróg monarchów i książąt, Goszczyński (...)*

- ◆ Udzielając się patriotycznej emigracji polskiej, równocześnie nie przyjął Chopin zaproszenia na carski dwór. Brandstaetter w jego usta włożył następujące słowa, skierowane do rosyjskiego ambasadora:

*(...)Ekscelencjo, na taki zaszczyt nie zasłużyłem...jego cesarska mość
prawdopodobnie nie wie,
Że wprawdzie nie brałem udziału
W Powstaniu Listopadowym*

*Z powodu słabego zdrowia
I nieobecności w kraju,
Ale całym sercem jestem z tymi wszystkimi,
Którzy walczyli i oddali swe życie
Za wolność mojej Ojczyzny...
Jego cesarska mość prawdopodobnie nic o tym nie wie (...)*

- ◆ Nawet wiele lat po śmierci Chopina, wrogowie Polski tępilili to, co było z nim związane, bo było polskie i patriotyczne. Muzyka jego w latach niemieckiej okupacji była zakazana, a piękny pomnik w Łazienkach został zburzony. Ten barbarzyński postępek napiętnował w swoim wierszu Leopold Staff, równocześnie składając hołd Chopinowi.
*(...) I jesteście żywy
Nie pogrzebany, w otchłani burzliwej
Chmur gromów, grając – o, bogom podobny!
Nieszczęściu świata Wielki Marsz Żałobny.*
Pomnik Chopina został odbudowany w powojennej Warszawie. A sława wielkiego muzyka trwa nieprzerwanie od wielu lat.
- ◆ Stał się Chopin najwspanialszym ambasadorem Polski, a jego muzyka najdoskonalszym wyrazem polskości i to nie tylko dzięki Polonezom i Mazurkom, ale także innym tworzonym przez niego formom: Balladom, Nokturnom, Scherzom czy Sonatom. Sława i oddziaływanie wielkiego pianisty nie zamyka się w granicach naszego kraju, gdyż jego muzyka, chociaż tak bardzo z Polską związana, zawiera wiele nieprzemijających wartości ogólnoludzkich, których nie hamuje żadna bariera językowa i które czynią Chopina Wielkim Obywatелеm Świata. Popularyzują go organizowane co pięć lat w Polsce, w Warszawie, od 1927 roku (z wyjątkiem okresu minionej wojny) Międzynarodowe Konkursy Chopinowskie, w których bierze udział uzdolniona muzycznie młodzież całego świata. Jego utwory grają ręce białe, czarne i żółte. A wielu spośród laureatów tych konkursów stało się pianistami o światowej sławie.

♫ „Walc Minutowy”

- ◆ Chopin pisał niemal wyłącznie muzykę fortepianową. Obok dwóch koncertów fortepianowych i trzech wielkich sonat uprawiał i rozwijał takie formy, jak m. in. nokturn, preludium, polonez, mazurek, impromptu, scherzo, fantazja, ballada, etiuda i walc.

Słynny jest jego „Walc Minutowy”, który zyskał to miano, ponieważ Chopinowi wystarczyła zaledwie minuta na jego odtworzenie. Po nim nikt nie powtórzył tego wyczynu, a przeciętny czas wykonania utworu wynosi obecnie około dwóch minut.

- ◆ Chopin jest wielkim Polakiem, naszym największym kompozytorem narodowym, dlatego mówiąc o nim używamy zwykle słów wielkich, podniosłego tonu. I słusznie, ale wtedy jego postać jest jakby niepełna, bo trzeba powiedzieć jeszcze i to, że Chopin był jednym z najbardziej czarujących, inteligentnych ludzi swojej epoki, że nie obnosił się ze swoją wielkością, że miał niepospolite poczucie humoru i dar wnikliwej obserwacji. Ludzie, którzy znali osobiście Chopina i doceniali jego wielkość spisywali wszystko, co o nim wiedzieli, aby przekazać to potomności. Stąd możemy odtworzyć sobie postać Chopina bardzo dokładnie. Nie tylko jako muzyka, ale i jako człowieka.
- ◆ ile był romantyczny w muzyce, o tyle prosty i bezpośredni w życiu. W gronie przyjaciół potrafił dokazywać, niewyczerpany w pomysłach coraz to innej zabawy. Raz ponoć spletał takiego figla, że najpierw swoją grą na fortepianie, jakąś zaimprovizowaną kołysanką, uspił zebranych, a potem przebudził głośnym nagle akordem.
- ◆ Muzyka Chopina stanowi najlepszą część światowej literatury fortepianowej. I jeśli ten nasz skłócony świat kiedyś zjednoczy się, to może stanie się to za sprawą wielkiej sztuki, która nie zna granic. A taką właśnie jest muzyka Chopina!
Dlatego powtórzmy dziś za Robertem Schumanem:
„Czapki z głów, panowie, oto geniusz!”

♫ Jeden z Polonezów Chopina.

Dziękujemy za uwagę.

Opracowała: **Anna Elżbieta Nartowicz**
nauczycielka muzyki w SP nr 9 w Ełku